

9. Nožić kao br. 8, ali manji i na dva lica. Dug $3\frac{1}{2}$ cm., šir. od 1 do $1\frac{1}{2}$. Teži $3\frac{1}{2}$ gr.

10. Kolotur kao narukvica iz kostih, vjerojatno od klovi elephasa (slona), ali tako vapuncem izpunjen, da ti se čini kao iz vapnenca izdjelan. Obluč je gori i doli ravan a u ostalom obao. Promjer s oblučem $8\frac{1}{2}$ cm., u praznini 7; tako da je obluč debeo samo $\frac{3}{4}$ cm. Teži $33\frac{1}{2}$ gr. — *Slika br. 8.*

Još su ciela dva, sasvim ista, nego jedan teži $30\frac{1}{2}$ gr. a drugi $29\frac{1}{2}$. Uz ova tri ima jošte jedan u tri komada mal ne ciel i šest odlomaka.

Sasvim sličnu narukvicu ali iz *škriljavca*, našastu u Francezkoj a sada u Musée de Rouen, donosi Mortillet u svom djelu *Musée préhistorique* Pl. LXIII. 613. Ova ima promjer 10 cm., ali njen promjer u praznini isti je kao i u našoj 7 cm., pošto joj obluč krupniji t. j. $1\frac{1}{2}$ cm. debeo. S. L.

Znameniti nadpis rimski.

Franjo Jul. Fras u svom djelu „*Vollständige Topographie der Karlstädter-Militärgrenze, Agram 1835*, opisujući na str. 261 Lešćansku satniju, veli: „*Zu dieser Pfarrkirche (Leschner) gehört noch die Kapelle Franciscus de Paula. In dieser fund ich eine gebrochene Inschrift, als:*

IMPCVISVI . . IAV . IC
 . . . . . DSX
 R DICCR . . ICVIOS
 . . . . . RI

Slavni Mommsen u svom djelu *C. I. J. III. br. 3008*, u pomnjanju drugih izvora, bje prisiljen navesti ovaj nadpis po Frasu s opazkom samo na prvi redak: „*Videtur sic incipere: IMP · CAES.* Pošto smo dobro znali iz drugih primjera da Fras bjaše sasvim nevješt prepisivanju rimskih nadpisa, ovih dana zamolismo g. Jerka Pavelića, učitelja u Lešću, neka nam pošalje otisak toga nadpisa. Gosp. Pavelić rado se odazove našoj molbi. On ode do crkvice sv. Frane, koja je sat hoda od župne crkve udaljena, i pridruži mu se velečast. ondjašnji župnik gosp. Matija Grünhut, poznati rodoljub i ljubitelj starina. Oba iztražiše pomno onu crkvicu, te nadjoše jedan nadpis i jedan odlomak od drugog nadpisa.

Nadpis iliti četverouglasti kamen, na kom je nadpis, ugradjen je na pročelju doli u uglu crkvice desno, te leži kao temeljni kamen. Vide se dakle dvie strane toga kamena; jedna na kojoj je nadpis, dio je pročelja te crkvice, a druga ostaje sa pobočne strane. I ova sa pobočne strane kao i ona sa pročelja imaju okvir. Kamenu je doli liepo podnožje, a sve je viešto izdjelano. I na uglu lievo na istom mjestu, postoji isto tako izradjen kamen, ali na njem nema ni traga nadpisu.

Pošto je zločesto vrieme zapriečivalo napraviti otisak onoga nadpisa na papiru, g. Pavelić napravi ga na prozračnom platnu, te ga oba i pomnjivo prepisaše, i prepis nam poštom odpremiše. Po tom prepisu nadpis glasi ovako:

IMP · CAESAR
AVG PP COS · V
DECRETO
DECVRIONVM

Slova su liepo urezana, samo njekoja su malko izlizana. Svravnajući ovaj nadpis sa Frasovim, činilo bi se, da se radi o dvaju nadpisah sasvim različenih, slažuć se u tom samo, što oba imaju po četiri redka. Naš je pako sasvim ciel, te nema na njem traga ni pukotini, a kamo da je *gebroschen*.

Ovaj je nadpis jedan od najstarijih nadpisa rimskih našast u Augustovoj Dalmaciji, a svakako najstariji medju onimi našimi, o kojih se zna i godina, kada su postavljeni bili. Kako je jasno bje postavljen po zaključku i naredbi gradskoga poglavarstva na čast Cesara Augusta kada je za peti put obnašao čast konsula, t. j. godine 29 prije Isukarsta. Mommsen u *Pars Posterior* prve knjige glas. djela C. I. L. navadja sve „*Inscriptiones a bello Hannibalico ad C. Caesaris mortem*, koje su se našle po svietu. Tu nema ni jedan nadpis iz naših krajeva sa sigurnim datumom; jedino u četvrtom odsjeku, gdje su nanizani „*Tituli reliqui aetatis minus certae*, t. j. na str. 271 od broja 1468—1472 donša pet nadpisa, svi nadjeni u Naroni, koji spadaju na ovu dobu, ali su bez datuma.

On je znamenit i sbog dobe, na koju spada, i mjesta, gdje je nadjen. Znamo, da je g. 35 pr. Is. sam August glavom vodio rat proti Japudom, da je u tom ratu sam jako stradao, i da je napokon te iste godine pobjedu iznio i skućio pod rimski jaram našu Japudiju (*V. Viestnikgod. VIII. br. 2. str. 46*). Ovaj nadpis, koj je postavljen jedva šest godina iza te pobjede, dokazuje, da Japudija, jedva predobita, bjaše po rimsku preustrojena. I. Mommsen veli l. c. III.

str. 384: „probabile est Arupium etiam sub imperatoribus locum suum tenuisse et fortasse caput fuisse ea etate Japydiae, succedens in locum antiqui Metuli eodem bello (g. 35) excisi (Appian. Ill. 19. — 22; Strabo II. ec.; Dio 49, 35). Quod attinet ad titulos qui adhuc innotuerunt ex partibus his alpestribus . . . etsi pauci sunt et pleriques ita corrupti ut vix quicquam inde efficias, tamen hoc docuerunt duobus locis in hisce partibus fuisse oppida ad formam Romanam constituta, neque pro eorum locorum scilicet condicione ignobilia, id est non longe ab Ottochatz in campo Vitalensi et prope Josephsthal.“

U Lešću niti u okolici njegovoj nema tragova, koji bi posviedočili, da je tu ležao koj rimski grad, ali na malo kilometara od Lešća medju Prozorom i Čovićem dizao se znameniti i veličajni grad *Arupium*, kako to dokazuju starine, koje se ondje izkapaju. Sasvim je istini podobno, da za gradjenja one crkvice bje i onaj kamen donešen iz ove okolice, t. j. iz *Arupiuma*.

Nadpis pako na odlomku kamena, koj se nalazi uzidan na pobočnoj strani iste crkvice sv. Frane, po Paveliću glasi ovako:

DIVI Trajani Parth. f. Trajano

HADriano · Aug. cos.

¶¶¶

a. 119.

Isti g. Pavelić obaviešćuje nas još o jednom trećem nadpisu rimskom, koj se ne davno odkrio ondje na blizu:

»Pred nekoliko dana kopali su ovomjestni žitelji na briežkacu povrhu izvora Gačke u takozvanoj Pećini kamen za nasipanje ceste. Slučajno naidju na cieli red složenih kamenitih ploča, medj kojima je bila i jedna sa nadpisom. Nadpis od ove ploče jest mjestimice otrcan i po tom izprekidau; a ja Vam prilažem evo točnu kopiju čitljivih slova i crta. Nadpis je takodjer nepodpun, jerbo je ploča upravo na šestom redku prelomljena; odlomak nije se žalibože mogao naći.«

IMP · CAES

· / \ · O

NO

I A IANO

D · C · PIO

FLIC / IC

Moguće da je bilo ovako:

(*Decurionum consulto-consensu*)

IMP · CAES

PVB · AELIO

TRAIANO

HADRIANO

D · C · PIO

FELICI AVG

S. L.